

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Agnes Magnusson Folkesson

Återkallande av medborgarskap
En jämförande studie av Sverige och Danmark

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Karol Nowak

Termin: VT 2019

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
1 INLEDNING	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte	4
1.3 Avgränsningar, metod och material	4
1.4 Forskningsläge	6
1.5 Uppsatsens disposition	6
2 ALLMÄNNA UTGÅNGSPUNKTER	7
2.1 Medborgarskapets definition	7
2.2 Medborgarskapets internationella reglering	8
2.3 Återkallandeinstitut	10
3 MEDBORGARSKAPET I SVERIGE	11
3.1 Regeringsformen	13
3.2 Lag (2001:82) om svenskt medborgarskap	14
3.3 Återkallandeinstitut	15
4 MEDBORGARSKAPET I DANMARK	17
4.1 Grundloven	18
4.2 Lov nr. 252 af 27. Maj 1950 om dansk indfødsret	18
4.3 Återkallandeinstitut	19
5 JÄMFÖRELSE OCH ANALYS	23
5.1 Grundlagsregleringen	23
5.2 Naturalisation	24
5.3 Återkallandeinstitut	25
BILAGA A	29

Summary

This comparative essay examines the similarities and differences between the Swedish and the Danish citizenships laws, and how the Danish citizenship revoke system would fit into Swedish legislation, considering the historical development of the citizenship in both countries.

The Swedish regulation of citizenship is historically characterized by liberalization, while the Danish is characterized by restrictiveness. This show different kinds of views on citizenship, which is of importance for the enforcement of a revoke system. Denmark's law requires that the person acquiring the citizenship must fit into the Danish society. If the person does not comply with their obligations towards the state it is important for the state to be able to revoke that persons citizenship because they no longer deserve to be a Danish citizen.

Swedish law is characterized by a different view on citizenship and it is not a requirement for citizenship that the person must fit into the Swedish society. In order to implement a revoke system in Swedish legislation there needs to be a change in constitutional law, but also in how we look at citizenship.

Sammanfattning

Denna komparativa uppsats undersöker de likheter och skillnader som finns mellan den svenska och danska regleringen av medborgarskap, samt huruvida återkallandeinstitutet som finns i Danmark hade lämpat sig i svensk rätt med bakgrund av den svenska och danska historiska utvecklingen av medborgarskapet.

Den svenska regleringen präglas av en liberalisering medan den danska av en restriktivitet. Detta visar på olika slags syn på medborgarskapet vilket har betydelse för tillämpningen av återkallande av medborgarskapet. Danmarks restriktiva lagstiftning gör det svårt att förvärva medborgarskap och ställer krav på att den som förvärvar det kommer passa in i det danska samhället. Om personen bryter mot sina förpliktelser gentemot staten så är det av vikt att kunna beröva dennes medborgarskap för att denne inte längre har förtjänat att vara dansk.

Svensk rätt präglas av en annan syn på medborgarskap och lagstiftningen ställer inte upp några krav på att personen ska passa in i det svenska samhället för att förvärva medborgarskap. För att ett återkallandeinstitut ska kunna genomföras i svensk rätt krävs en grundlagsändring, men också att synen på medborgarskap ändras.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

“For mig er statsborgerskab noget, man skal gøre sig fortjent til, og derfor skal der også stilles nogle krav til de mennesker, der skal være danske statsborgere. Man skal tilvælge sig et dansk statsborgerskab, og man skal virkelig ville være dansker.”

Inger Støjberg, Danmarks integrationsminister

Frågor rörande medborgarskap har under de senaste åren varit uppe för diskussion i riksdagen. Ett flertal motioner¹ inkom förra året med förslag på att införa möjligheten att återkalla det svenska medborgarskapet för särskilt allvarliga brott som begåtts efter förvärvet samt vid vilseledande förfarande vid förvärvet av medborgarskapet.

Möjligheten att återkalla det svenska medborgarskapet har funnits i svensk rätt tidigare, men då med anledning av dubbelt medborgarskap. Den som förvärvade svenskt medborgarskap var tvungen att avsäga sig sitt ursprungliga och den som ville förvärva ett annat behövde avsäga sig sitt svenska medborgarskap. Principen om att motverka uppkomsten av dubbla medborgarskap togs bort 2001 och det finns i dagsläget ingen möjlighet att återkalla ett svenskt medborgarskap enligt svensk rätt.

Sveriges position i frågan går dock emot trenden som kan ses i Europa där flera medlemsländer har, eller öppnar upp, möjligheten att återkalla medborgarskap för människor som begått allvarliga brott eller förvärvat landets medborgarskap på oriktiga grunder. Särskilt uppmärksammade är de

¹ Bet. 2017/18:KU34.

medborgarskap som återkallats för så kallade IS- återvändare.

Grannlandet Danmark, vars lagstiftning i många avseenden är lik Sveriges, har i medborgarskapsfrågan varit mycket mer restriktiva. Förutom en reglering som gör det svårare för personer att förvärva medborgarskap finns sedan 2002 möjligheten att återkalla medborgarskap för de som förfarit svikligt vid förvärvet och sedan 2004 infördes möjligheten att återkalla medborgarskap för personer som begått särskilt allvarliga brott som får anses strida mot statens vitala intressen. Danmarks reglering av medborgarskapet är något som det i de inkomna motionerna nämns vara önskvärt att Sverige närmar sig.

1.2 Syfte

Uppsatsens syftar till att belysa de likheter och skillnader som finns mellan den svenska och danska regleringen av medborgarskap samt undersöka huruvida den danska regleringen hade lämpat sig i svensk rätt. För att utreda detta ska följande frågeställningar besvaras:

1. Vad är de grundlagsrättsliga förutsättningarna för att införa ett återkallandeinstitut?
2. Är det förenligt med internationella konventioner?

1.3 Avgränsningar, metod och material

Urvalet av lagrum från de två medborgarskapslagstiftningarna som behandlas motiveras av att det är vid anmälan eller ansökan (naturalisation) om medborgarskap som möjligheten till återkallelse på grund av vilseledande förfarande vid förvärvet aktualiseras.

Uppsatsen kommer således inte beröra förvärv av medborgarskap på annat sätt, delvis för att det inte är aktuellt för min diskussion om återkallande av medborgarskap men också för att de andra möjligheterna till förvärv i de båda ländernas lagstiftning är väldigt lika.

Valet av metod för min uppsats är en komparativ juridisk metod. Metoden används för att förstå likheter och skillnader mellan de rättssystem som valts genom och jämföra dessa. Fördelarna med metoden är en fördjupad förståelse för ett regelverk genom att undersöka hur samma område regleras i ett annat.

För att en jämförelse ska bli meningsfull krävs det att de undersökningsobjekt som väljs har liknande egenskaper som kan tjäna som en gemensam nämnare. Den svenska och danska lagstiftningen är på många områden väldigt lik och har på medborgarskapsområdet samarbetat tidigare. De båda regelverken lämpar sig därför väl för en jämförelse.²

Materialet jag använt mig av är lagtext, förarbeten till denna och doktrin. Doktrinen är skriven av två stycken erkända författare på medborgarskapsområdet, Hedvig Lokrantz Bernitz och Eva Ersbøll. De har refererats i en majoritet av det material om medborgarskap jag tagit del av under uppsatsens gång, både förarbeten och annan litteratur.

För en del av uppsatsen användes en rapport från Delmi- delegation av migrationsstudier. Det är en kommitté som tillkom 2013 på uppdrag av regeringen för att initiera studier och förmedla forskningsresultat på migrationsområdet som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatt. Rapporten användes bara i den omfattning den beskrev utvecklingen av medborgarskap i Sverige och Danmark och utvecklingen av de rättigheter som anknyter till medborgarskapet.³

² Bogdan (2013) s. 46.

³ Dir. 2013:102 Delegation för migrationsstudier.

1.4 Forskningsläge

Möjligheten att återkalla det svenska medborgarskapet har varit föremål för ett flertal statliga utredningar⁴ och senast 2006⁵ undersöktes det om huruvida det borde vara möjligt att ompröva och återkalla ett medborgarskapsbeslut. Inga utredningar har ännu lett till lagstiftning och på grund av att medborgarskapsfrågan varit väldigt omtalad de senaste åren vill jag undersöka varför det inte skett någon lagstiftning och erbjuda ett nytt perspektiv på det.

1.5 Uppsatsens disposition

Inledningsvis behandlas allmänna utgångspunkter så som definition av medborgarskapet, hur det skiljer sig från begreppet nationalitet och den internationella regleringen. Därefter belyses Sveriges medborgarskapsreglering behandlas ur ett historiskt perspektiv. Efter det följer en genomgång av de utvalda lagbestämmelserna, grundlagsregleringen och naturalisationskraven. Samma uppdelning görs avseende den danska reglering av medborgarskapet. Därefter följer en jämförelse mellan de relevanta lagrummen och avslutningsvis behandlas frågan om återkallandeinstitutet lämplighet i den svenska lagstiftningen.

⁴ Prop. 1994/95:170, Prop. 1997/98:178, Prop. 1999/2000:147, 2002/03:KU26, 2004/05:KU13, SOU 1997:162, 2017/18:KU34.

⁵ SOU 2006:2

2 Allmänna utgångspunkter

2.1 Medborgarskapets definition

Medborgarskapet har beskrivits som en ”fingerad rättslig kvalitet” till vilket lagstiftningen anknyter rättsverkningar till, men där en faktisk gemenskap mellan medborgarna så som språk och kultur inte står i ett nödvändigt samband med medborgarskapet. Medborgarskapets rättsliga karaktär och innehåll är densamma oberoende av medborgarens faktiska förhållanden.⁶

Det finns ingen enhetlig definition av begreppet medborgarskap. För en ökad förståelse kan det särskiljas från begreppet nationalitet. Skillnaden mellan nationalitet och medborgarskap kan i många fall vara svår att urskilja då det i stort sett är samma personer som erhåller båda samtidigt och många länder inte skiljer konsekvent på begreppen utan de kan användas synonymt. Båda begreppen betecknar tillhörigheten till en nation (stat) och berör förhållandet mellan staten och individen, men medborgarskapet har en konstitutionell relation medan nationalitet visar anknytning till internationella rättsförhållanden. Det är den nationella lagstiftningen som avgör vem det är som är medborgare, det kan således vara personer som bär statens nationalitet och personer som inte gör det. I de internationella konventionerna används inte nödvändigtvis ordet ”citizenship”, utan ”nationality” används ofta för medborgarskap.⁷

Vid utvecklingen av medborgerliga rättigheter växte främst två principer fram som skulle avgöra medborgarskapet, härstamningsprincipen och territorialprincipen. Härstamningsprincipen innebär att det är föräldrarnas medborgarskap som är avgörande för vilket medborgarskap barnet får, medan territorialprincipen innebär att barnet förvärvar den stats

⁶ Bernitz (2004) s. 44-45.

⁷ Bernitz (2004) s. 44.

medborgarskap som denne föds inom.⁸ Dessa principer används idag i stort sett av alla stater.⁹ De flesta länder tillämpar en kombination av de båda principerna och huvudprincipen som medborgarskapet baseras på kan växla. I Sverige och övriga Norden är härstamningsprincipen den huvudsakliga principen.¹⁰

2.2 Medborgarskapets internationella reglering

Det är varje stats egen angelägenhet att reglera frågan om medborgarskap. Detta konstaterades för första gången av The Permanent Court of International Justice (dagens ICJ) i en förfrågan om ett rådgivande yttrande i ett mål mellan Tunisien och Marocko från 1923. Domstolen konstaterade där att ”questions of nationality are, in the opinion of the court, in principle within this reserved domain”.

Staternas rätt att ensamma reglera medborgarskapsfrågorna begränsas dock av ett antal internationella och regionala konventioner. Dessa konventioner ställer upp minirättigheter och förbud som är kopplade till människors medborgarskap.

FN:s allmänna deklARATION om mänskliga rättigheter stadgar att alla har rätt till nationalitet och att ingen ska berövas sin nationalitet på ett godtyckligt sätt eller nekats att ändra sin nationalitet.¹¹ I FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter stadgas särskilt den rättigheten för barn.¹²

⁸ Bernitz (2004) s. 71.

⁹ Med undantag av Vatikanstaten där både bosättning och ämbete krävs. Hedvig Lokrantz Bernitz medborgarskapet i Sverige och Europa (s. 71).

¹⁰ Bernitz (2004) s. 72.

¹¹ FN:s allmänna deklARATION om mänskliga rättigheter artikel 15.

¹² FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter artikel 24.

Ett absolut förbud mot utvisning av statens medborgare ställs upp i Tilläggsprotokoll 4 till Europakonventionen. Ingen får utvisas från den stat som han är medborgare i och förvägras rätten att resa in i det rike han är medborgare i.¹³

Europeiska konventionen om medborgarskap stadgar att varje stat ska genom sin egen lagstiftning bestämma vem som skall vara medborgare i staten (artikel 3) men att staten inte genom lag eller på eget initiativ får föreskriva att medborgarskapet ska förloras förutom i ett fåtal fall. Dessa undantag är bland annat vid förvärv av en konventionsstats medborgarskap genom bedrägligt förfarande, osanna uppgifter eller undanhållande av relevanta sakförhållanden av sökanden (artikel 7.1.b) eller vid uppförande som allvarligt skadar konventionsstatsens vitala intressen (artikel 7.1.d). Konventionen ställer också upp ett förbud mot att beröva en person sitt medborgarskap om personen därigenom skulle bli statslös, förutom vid fall av bedrägligt förfarande (artikel 7.3).¹⁴

Först ut att ställa upp en begränsning i staternas rätt fastställde ICJ i Nottebohm- fallet. Nottebohm bodde och arbetade i Guatemala, men förvärvade medborgarskap i Lichtenstein. ICJ ifrågasatte inte huruvida förvärvet av medborgarskapet i Lichtenstein var korrekt utan sa att det är upp till varje stat att själva reglera medborgarskapsfrågan. Domstolen klargjorde dock att för att andra stater ska vara folkrättsligt förpliktigade att erkänna ett medborgarskap krävs det en naturlig samhörighet mellan individen och den stat som ska bevilja medborgarskapet.

Nottebohm hade endast förvärvat medborgarskap i Lichtenstein för att detta var en neutral stat innan han skulle återvända till Guatemala, och hade ingen avsikt att etablera en varaktig samhörighet¹⁵ mellan honom och Lichtenstein. Domstolen kom fram till att ett medborgarskap som inte är

¹³ Protokoll nr 4 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns i konventionen och i dess första tilläggsprotokoll, artikel 3.

¹⁴ SÖ 2001:20 artikel 3 och 7.

¹⁵ Eng: durable link.

baserat på någon naturlig samhörighet till landet inte har en rätt att bli folkrättsligt erkänt.¹⁶

Som naturlig samhörighet betraktas särskilt födelse i staten, härstamning från en medborgare där, adoption eller äktenskap av en medborgare samt fast bosättning i staten och innehav av statligt ämbete. Ett köp av medborgarskap är således inte folkrättsligt giltigt.¹⁷

2.3 Återkallandeinstitut

Begreppet återkallandeinstitut ska i uppsatsen förstås som den rättsliga konstruktion att statsmakten utan den enskildes samtycke berövar dennes medborgarskap när förutsättningar i den relevanta regleringen, här medborgarskapslagen, är uppfyllda.

¹⁶ Nottebohm case, April 16th, 1955 (Lichtenstein v. Guatemala), Second phase.

¹⁷ Strömberg och Lundell (2016) sid 183.

3 Medborgarskapet i Sverige

Det svenska medborgarskapet innefattar både en formell och en materiell sida. Den formella sidan är de förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en person ska anses vara medborgare i Sverige. Dessa förutsättningar regleras i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. Den materiella sidan är den innebörd och de rättsverkningar som medborgarskapet har. Vilka dessa är framgår framförallt av andra författningar än medborgarskapslagen, exempelvis regeringsformen.¹⁸

Efter andra världskriget var frågan om medborgerliga och sociala rättigheter högaktuellt. Europakonventionen antogs i Sverige och de medborgerliga rättigheterna gentemot utländska medborgare som uppehöll sig i Sverige gick mot en ändring till att likställas med svenska medborgare. Denna utvecklingen skedde på ett liknande vis i de övriga skandinaviska länderna.¹⁹

1950 kom den första medborgarskapslagen vilken präglades av ett försök till att motverka uppkomsten av dubbla medborgarskap. Medborgarskapet gick då förlorat för den som förvärvade utländskt medborgarskap genom ansökan eller genom att inträda i allmän tjänst i annan stat.²⁰

De sociala rättigheterna utvecklades också mot en ökad jämlikhet för utländska medborgare. Dessa kopplas samman med bosättningsort snarare än medborgarskap efter debatten om arbetskraftsinvandring i Sverige i slutet av 1960-talet. Det fanns en önskan om att tillgodose samma levnadsstandard för utländska medborgare som för de svenska.²¹

1976 skedde en större reform av naturalisationsreglerna i Sverige. Kraven om vistelsetid i landet sänktes med flera år och det tidigare

¹⁸ SOU 2000:106 s. 85.

¹⁹ Delmi rapport 2015:5 s. 16.

²⁰ Lag (1950:382) om svenskt medborgarskap artikel 7.

²¹ Delmi rapport 2015:5 s. 16.

försörjningskravet för att förvärva medborgarskap slopades.²²

1999 tillsattes en utredning som hade i uppdrag att ta bort flera krav på medborgarskap för vissa anställningar i svensk lagstiftning. Principen för arbetet var att sådana medborgarskapskrav skulle tas bort i den mån det inte fanns godtagbara skäl för att ha dem kvar. Det ansågs eftersträvansvärt att lika rättigheter och skyldigheter i så stor utsträckning som möjligt skulle gälla för svenska och utländska medborgare, och att endast starka skäl kunde motivera en olikartad behandling.²³

Medlemskapet i EU och de flertal internationella konventioner som Sverige ingick medförde att Sverige slopade principen om att undvika dubbelt medborgarskap som fanns i 1950 års medborgarskapslag. Istället tilläts detta fullt ut i den nya lagen om svenskt medborgarskap från 2001. Motiveringen till detta var att det 50 år efter den första medborgarskapslagen stiftades hade blivit allt vanligare att människor bosatte sig i ett annat land än där de fötts. Skälen till detta kan vara frivillig bosättning så som arbete och familjebildning, men också ofrivillig när omständigheterna gör att personen inte kan stanna kvar i sitt ursprungsland. Utvecklingen i den nationella lagstiftningen innebar att utländska medborgare med hemvist i Sverige och svenska medborgare i stor utsträckning kom att jämföras.²⁴

Medborgarskapslagens nuvarande lydelse kommer från en ändring år 2015 där man införde en portalparagraf för att lyfta medborgarskapets symboliska innebörd. Utredningen till lagändringen ville att den bakomliggande tanken med medborgarskapet, som är samhörigheten med Sverige, tydligt skulle framgå i början av lagen. Den som har tillräckligt mycket samhörighet med Sverige bör vara, eller ha möjlighet att bli, medborgare. Med samhörighet ska här förstås de objektiva faktorerna för samhörighet med ett land, som att personen har haft hemvist i landet under en längre tid eller har barn som kan förväntas växa upp i landet. Samhörigheten i portalparagrafen ska inte

²² Delmi rapport 2015:5 s. 17.

²³ SOU 2000:106 s. 81.

²⁴ Prop. 1999/2000:147 s.16.

förstås som ett uttryck för individens subjektiva förhållande till staten eller det svenska samhället.²⁵

Denna utveckling beskrivs som en liberalisering av medborgarskapsregleringen. Liberalisering innebär generellt sett att reglerna för att förvärva medborgarskap har förenklats. Typiska faktorer för en liberalisering av medborgarskapslagstiftning är att möjligheter för att förvärva medborgarskap utökas och de krav som ställs upp förenklas, samt att dubbelt medborgarskap tillåts.²⁶

3.1 Regeringsformen

2 kap 7 § regeringsformen

Ingen svensk medborgare får landsförvisas eller hindras att resa in i riket.

Ingen svensk medborgare som är eller har varit bosatt i riket får fråntas sitt medborgarskap. Det får dock föreskrivas att barn under arton år i fråga om sitt medborgarskap ska följ föräldrarna eller en av dem.

Förbudet mot landsförvisning riktar sig mot de normgivande organen att inte tvångsvis förpassa en person från landet eller hindra denne från att återvända. Huvudsyftet med förbudet är att "obekväma" företrädare för politiska minoriteter inte ska kunna tystas genom att landsförvisas.²⁷

Vid utarbetningen av 1974 års regeringsform var beredningens uppfattning att medborgarnas rätt att vistas i Sverige var av så väsentlig betydelse att den borde slås fast i grundlag. Den bestämmelse som införlivar denna rätt, förbudet mot landsförvisning, borde också kompletteras med ett förbud mot att frånta det svenska medborgarskapet för ett extra skydd.²⁸

²⁵ Prop. 2013/14:143 s. 12.

²⁶ Joppke (2010) s. 50.

²⁷ SOU 1972:15 s. 198–199.

²⁸ Prop. 1973:90 s. 198.

Lagrummet öppnade tidigare upp för att motverka uppkomsten av dubbla medborgarskap och föreskrev att en svensk medborgare skulle fråntas sitt svenska medborgarskap samtidigt som denne blev medborgare i ett annat land. Förbudet mot landsförvisning var fortfarande detsamma, men andra stycket om förbudet mot att frånta det svenska medborgarskapet var uppställt som en huvudregel som sedan följdes av ett undantag om att motverka dubbelt medborgarskap. Efter grundlagsreformen 2009 togs möjligheten att motverka dubbelt medborgarskap bort från regeringsformen då detta redan tillåtits fullt i sedan 2001 i medborgarskapslagen, och lagrummet fick sin nuvarande lydelse med ett oinskränkbart förbud mot att frånta en person sitt svenska medborgarskap.²⁹

3.2 Lag (2001:82) om svenskt medborgarskap

Förvärv av svenskt medborgarskap efter ansökan (naturalisation)

11 § En utlänning kan efter ansökan beviljas svenskt medborgarskap (naturaliseras), om han eller hon har

1. styrkt sin identitet,
2. fyllt arton år,
3. permanent uppehållstillstånd i Sverige,
4. hemvist här i landet
 - a) sedan två år i fråga om dansk, finländsk, isländsk eller norsk medborgare,
 - b) sedan fyra år i fråga om den som är statslös eller att bedöma som flykting enligt 4 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716),
 - c) sedan fem år i fråga om övriga utlänningar, och
5. haft och kan förväntas komma att ha ett hederligt levnadssätt.

²⁹ Prop. 2009/10:80 s. 149–150.

3.3 Återkallandeinstitut

Svensk lagstiftning ger i dagsläget inga möjligheter att återkalla medborgarskapet. Detta följer av regeringsformen 2 kap 7 § där ett absolut förbud att frånta svenska medborgare deras medborgarskap uppställs. År 2004 tillsatte regeringen en utredning med uppdraget att utreda frågor gällande omprövning och återkallande av medborgarskap. Utredningens arbete presenterades i SOU 2006:2.

Det som var aktuellt att utreda var om medborgarskap som förvärvats efter ansökan (naturalisation) och anmälan kunde återkallas om ett sådant beslut fattats på felaktiga grunder eller annars på felaktigt sätt, såsom när mutor eller oriktiga uppgifter angående ens identitet lämnats. Behovet av utredningen kom från flera konkreta exempel vid fel i handläggningen av naturalisationsprocessen, bland annat ett fall från Norrköpings tingsrätt 2003 där en handläggare på migrationsverket dömts till tjänstefel och mutbrott för att ha medverkat till ett felaktigt beslut om medborgarskap.³⁰

Det övervägdes redan vid tillkomsten av 1950 års medborgarskapslag om en möjlighet till omprövning skulle införas. Förslaget i förarbetena löd då att om en person som genom naturalisation förvärvat medborgarskap och som sen dömts till straffarbete i minst två år eller till förvaring under minst ett år eller internering i säkerhetsanstalt kan kungen förordna att denne ska fränkännas sitt medborgarskap. Lagrådet invände då med att om naturaliserade medborgares medborgarskap skulle kunna fränkännas skulle det innebära att de inte hade samma rättigheter och förmåner som andra medborgare. Lagrådets ställningstagande gjorde att förslaget inte lades fram i propositionen, men departementschefen menade att det inte borde vara uteslutet att kunna ta upp frågan igen.³¹

³⁰ SOU 2006:2 s. 27 och 191.

³¹ SOU 2006:2 s. 97.

Sedan dess har det skett ett flertal utredningar som på olika sätt berört frågan om möjligheten att återkalla det svenska medborgarskapet. Senast 18 inkom flera motioner som ville undersöka möjligheten till att införa ett sådant återkallandeinstitut, men inget har ännu lett till lagstiftning.³²

³² Prop. 1994/95:170, Prop. 1997/98:178, Prop. 1999/2000:147, 2002/03:KU26, 2004/05:KU13, SOU 1997:162, 2017/18:KU34.

4 Medborgarskapet i Danmark

Utvecklingen i Skandinavien var i huvudsak lika fram till 1970. Danmark anslöt sig likt Sverige till Europakonventionen som försäkrade utländska medborgare medborgerliga rättigheter, och i anslutning till arbetskraftsinvandringen i Danmark så genomfördes flera reformer för att utländska medborgare skulle få förbättrad tillgång till det allmänna systemet.³³

Slutet av 1970 kom medborgarskap- och integrationsfrågorna att bli väldigt omdiskuterade i Danmark. Särskilt debatter om vilka krav som ska vara uppfyllda för att en person ska få förvärva medborgarskap samt på vilka grunder denne ska förlora det. Dessa diskussioner följde med ända in på slutet 1990-talet och i början av 2000-talet hade reglerna om naturalisation blivit allt mer restriktiva.³⁴

Efter valet 2001 i Danmark kom liberalerna, de konservativa och det danska folkpartiet fram till en överenskommelse om flera ändringar i naturalisationsreglerna i den danska medborgarskapslagen. En skärpning i lagen genomfördes 2004, med ytterligare ändringar 2005 och 2008. Bland dessa ändringar var bland annat möjligheten att återkalla medborgarskap på grund av vilseledande förfarande samt vid allvarliga brott. Vistelsetiden för att kunna förvärva medborgarskap höjdes från två år till nio år.³⁵

Efter valet 2011 skedde lättnader i reglerna för medborgarskap. Det beslutades bland annat om att språkkraven skulle bli enklare och att dubbelt medborgarskap skulle tillåtas, vilket infördes slutligen 2015.³⁶

Den danska utvecklingen präglas av restriktivitet. Till skillnad från liberalisering så innebär en restriktiv medborgarskapslagstiftning generellt

³³ Delmi rapport 2015:5 s. 16.

³⁴ Delmi rapport 2015:5 s. 17.

³⁵ Delmi rapport 2015:5 s. 20.

³⁶ Delmi rapport 2015:5 s. 22.

att det finns färre möjligheter att förvärva medborgarskap och att de möjligheter som finns har krav som försvåras, samt att dubbelt medborgarskap inte tillåts.³⁷

4.1 Grundloven

Kap V 44 § Danmarks Riges Grundlov

Ingen udlænding kan få indfødsret uden ved lov.

Bestämmelsens bakgrund kommer från att när Danmark gick från envåldsstyre till ett demokratiskt styre skulle medborgarskapsfrågan regleras i lagstiftningen. Bestämmelsen infördes i 1849-års danska grundlag och återfinns idag i grundlagens 44 §. Bestämmelsen syftar till att frågan om förvärv av danskt medborgarskap är något som bara kan beviljas genom lag och inte genom samtycke från kungen.³⁸

Medborgarskapet förvärvas genom att riksdagen (folketinget) antar en proposition om anmälan av nationalitet. De personer som uppfyller kraven kommer sedan nämnas i den.³⁹

4.2 Lov nr. 252 af 27. Maj 1950 om dansk indfødsret

Förvärv av medborgarskap efter ansökan (naturalisation)

6 § Indfødsret kan erhverves ved naturalisation i henhold til grundloven.

Bestämmelserna om naturalisation regleras bara i indfødsretsloven i den omfattning att dess 6 § säger att medborgarskap bara kan meddelas genom

³⁷ Joppke (2010) s. 50–51.

³⁸ Ersbøll (2008) s. 591.

³⁹ Ersbøll (2008) s. 767

lag i enlighet med 44 § grundloven. Anledningen till varför det inte finns några materiella regler för förvärv av medborgarskap är att det enligt 44 § grundloven bara är lagstiftningsmakten som har kompetens att meddela medborgarskap och därför är det i princip fritt för dem att bestämma vilka krav som ska uppfyllas för att bli dansk medborgare. Vid utarbetningen av lagen tycktes det vara meningslöst att reglera kraven i lag när lagstiftaren kunde avvika från dem, därför infördes några sådana inte.⁴⁰

De närmare förutsättningarna för förvärv av medborgarskap regleras istället i ”Aftale om indfødsret” som är ett avtal om riktlinjer för naturalisation av medborgarskap som senast träffats mellan regeringen, socialdemokraterna och det danska folkpartiet.

De relevanta kraven för förvärv av danskt medborgarskap för uppsatsen har bifogats i bilaga A.

4.3 Återkallandeinstitut

Regleringen om återkallande av medborgarskap vid svikligt förfarande och vid allvarliga brott återfinns i indfødsretslovens 8 A § och 8 B §.

8 A § Den, der i forbindelse med sin erhvervelse af dansk indfødsret har udvist svigagtigt forhold, herunder ved forsætligt at afgive urigtige eller vildledende oplysninger eller fortie relevante oplysninger, kan ved dom frakendes indfødsretten, hvis det udviste forhold har været bestemmende for erhvervelsen.

Den person som i samband med förvärvet av danskt medborgarskap har förfarit svikligt genom att avsiktligt lämna oriktig eller vilseledande information eller förtigit om relevanta omständigheter kan fråntas sitt medborgarskap genom dom om den oriktiga informationen varit avgöranden

⁴⁰ Ersbøll (2008) s. 556.

för förvärvet av medborgarskapet.⁴¹

Utgångspunkten är att när förutsättningarna för berövandet är uppfyllda så ska det ske, men bestämmelsen ger utrymme för domstolarna att värdera alla omständigheter i det enskilda fallet och göra en proportionalitetsbedömning som kan leda till ett annat resultat. I domstolarnas bedömning ska ingå brottets allvarlighet och det ingrepp ett berövande av medborgarskapet innebär för den enskilde. I bestämmelsen ställs inte upp något förbud mot tillämpningen om det leder till statslöshet. Det följer av den europeiska konventionen om medborgarskap att den situationen som bestämmelsen behandlar kan leda till statslöshet utan att det är folkrättsstridigt. Statslöshet är således inte ett hinder i sig självt för att inte beröva någon ett danskt medborgarskap, men det är en faktor som kan spela roll i domstolarnas bedömning.⁴²

Bestämmelsen 8 § A verkar retroaktivt. Det innebär att ett berövande bara kan baseras på omständigheter som låg till grund före och vid tiden för beslutet och inte omständigheter som inträffade efter förvärvet. Detta gäller oavsett hur allvarliga omständigheterna är eller om personen haft liten eller ingen anknytning till Danmark.⁴³

8 B § Den, som dømmes for overtrædelse af en eller flere bestemmelser i straffelovens kapitel 12 og 13, kan ved dom frakendes sin danske indfødsret, medmindre den pågældende derved bliver statsløs.

Stk. 2. Er en person i udlandet straffet for en handling, der efter stk. 1 kan medføre frakendelse af dansk indfødsret, kan indfødsret frakendes i medfør af straffelovens § 11.

Den som bryter mot en eller flera bestämmelser i Danmarks strafflagskapitel 12 och 13 (landsförräderi och förbrytelser mot statens självständighet,

⁴¹ LFF 2004-01-28 nr 138 p. 2.2.1.

⁴² Ersbøll (2008) s. 774–775.

⁴³ LFF 2004-01-28 nr 138 p. 2.2.1.

förbrytelser mot statsförfattningen och statsmyndigheter) kan vid dom berövas sitt danska medborgarskap. De brott som avses behöver inte vara begångna i Danmark, så länge de likställs med de brott som avses i strafflagens 12 och 13 kapitel.⁴⁴

Bestämmelsen baseras på den artikel i den europeiska konventionen om medborgarskap där medborgarskap får återkallas om personen förfarit på ett sätt som allvarligt skadar konventionsstatens vitala intressen. Bestämmelsen omfattar som utgångspunkt alla danska medborgare, oavsett hur denne har förvärvat medborgarskapet. Till skillnad från 8 A § så är en förutsättning för att kunna återkalla medborgarskapet att personen inte blir statslös.

Bestämmelsen blir i praktiken då bara tillämplig när personen i fråga har dubbelt medborgarskap.⁴⁵

I förarbetena till bestämmelsen framhävs att medborgarskapet är det rättsliga band mellan en individ och en stat och konstituerar ömsesidiga rättigheter och förpliktelser mellan individen och staten. Det ger uttryck för en särskild tillhörighet till ett land och kännetecknas av att medborgarskapet ger särskilda rättigheter i förhållande till utländska medborgare i landet. I Danmark är dessa särskilda rättigheter demokratiskt deltagande, diplomatiskt bistånd, utgivning av pass och möjligheten att inneha vissa offentliga anställningar. Dessa rättigheter som det danska medborgarskapet är knutna till bör förutsätta lojalitet för Danmark och för de vitala intressena för det danska samfundet.⁴⁶

Om en person blir dömd för förbrytelser mot statens självständighet eller säkerhet, statsförfattningen eller högsta statliga myndigheter har denne personen visat sig illojal mot Danmark och för Danmarks vitala intressen

⁴⁴ LFF 2004-01-28 nr 138 p. 4.2.7.

⁴⁵ LFF 2004-01-28 nr 138 p. 4.2.3.

⁴⁶ LFF 2004-01-28 nr 138 p. 4.2.1.

och då ska det vara möjligt att återkalla det danska medborgarskapet.⁴⁷

⁴⁷ LFF 2004-01-28 nr 138 p. 4.2.1.

5 Jämförelse och analys

5.1 Grundlagsregleringen

Regleringen av medborgarskap i grundlagarna skiljer sig mycket åt. Den svenska lagstiftaren ansåg att rätten att vistas på det svenska territoriet var så väsentlig att den skulle finnas med i grundlagen, medan en sådan reglering inte återfinns i den danska grundlagen. Rätten för medborgare att vistas i staten följer dock av internationella konventioner, bland annat den europeiska konventionen om medborgarskap som Danmark och Sverige är anslutna till. Denna rätt, eller snarare begränsning i lagstiftningsmaktens handlingsfrihet, finns i Danmark med fast på folkrättslig nivå och inte direkt i grundlag.

Den danska grundlagsregleringen ger lagstiftningsmakten uteslutande rätt att meddela medborgarskap, och ställer inte upp materiella krav på förvärv av medborgarskapet av just den anledningen att de inte behöver förhålla sig till indfødsretsloven. Den svenska grundlagsreglerade bestämmelsen har helt olikt Danmark till syfte att ställa upp en begränsning för lagstiftarens handlingsfrihet. 2 kap regeringsformen tillförsäkrar personer som vistas i Sverige grundläggande friheter och rättigheter gentemot det allmänna, och utgör en begränsning för lagstiftningsmakten medan regleringen i Danmark utgör en kompetensnorm för lagstiftningsmakten.

Det absoluta skydd mot ett återkallande av medborgarskap som ställs upp i den svenska grundlagen har syftet att verka som ett extra skydd mot landsförvisning av svenska medborgare genom att inte öppna upp möjligheten för att återkalla en persons medborgarskap för att sedan kunna landsförvisa denne. Detta är ett förbud mot ett återkallandeinstitut, där företrädare för politiska minoriteter tvångsvis förpassas ur landet för att de är ”obekväma”, men det är inte liknande det återkallandeinstitut som finns i Danmark. Det danska återkallandeinstitutet följer av domstolsprövningar

och är folkrättsligt reglerade, så det kan vara möjligt att det inte var ett sådant institut som bestämmelsen avsåg att skydda emot. Det framgår dock inte av förarbetena om så är fallet.

5.2 Naturalisation

För förvärv av svenskt medborgarskap genom naturalisation ställs fem stycken krav upp. Det är krav på styrkt identitet, att myndighetsåldern är inne, permanent uppehållstillstånd, hemvist i landet och en förväntan på ett hederligt levnadssätt.

Danmarks krav för att kunna förvärva medborgarskap genom naturalisation är att personen har hemvist i landet och haft hemvist där i nio år, har ett permanent uppehållstillstånd, inte tidigare straffad för de brott som ställs upp i cirkulärskrivelse om naturalisation, att personen är självförsörjande och visar prov på kunskap i språk och samhällskunskap.⁴⁸

Utöver detta ställer den danska regleringen upp mer generella krav om en avlagd trohetsed, deltagande i en ceremoni där den skriver under på att följa grundlagen samt lovar att respektera de danska värderingarna och rättsprinciperna.⁴⁹

Sverige saknar både krav på språkkunskaper samt kunskaper om det svenska samhället för att kunna förvärva medborgarskap. Det finns inte heller i de svenska naturalisationsreglerna ett krav på att avlägga en trohetsed för att svära trohet och lojalitet mot Sverige och de svenska värderingarna och rättsprinciperna. Sverige har i den senaste lydelsen av medborgarskapslagen infört en portalparagraf som syftar till att belysa medborgares samhörighet med Sverige, men förarbetena poängterar särskilt att detta inte har att göra med individens subjektiva förhållande till

⁴⁸ Se Bilaga A.

⁴⁹ Se Bilaga A.

samhället.

Det finns således några krav vid förvärvandet av medborgarskap som är samma för de båda regleringarna, så som permanent uppehållstillstånd och krav på hemvist under ett antal år, men de är mer långtgående i den danska regleringen.

I den danska regleringen ställs det upp krav på vad en person behöver uppfylla för att förvärva medborgarskap, men också vad denna måste uppfylla för att bli dansk medborgare. Det finns färdiga danska värderingar som personen ska svära trohet och lojalitet till och det blir en förutsättning för förvärvet att personen svär att denne blir en dansk medborgare som kommer passa in i det redan fixerade danska samhället. I den svenska lagstiftningen definieras inte vad en svensk medborgare är eller vad denna förväntas göra för det svenska samhället, endast att den som har tillräcklig samhörighet med Sverige på objektiva grunder kan bli medborgare.

5.3 Återkallandeinstitut

I följande del undersöks huruvida ett återkallandeinstitut likt Danmarks hade varit möjligt att införa i Sverige utifrån Sveriges grundlag och dess internationella förpliktelser.

För att ett återkallandeinstitut ska vara möjligt att införa i Sverige är en förutsättning att grundlagen ändras. Det framgår av förarbetena att beredningen vid regeringsformens utarbetning 1974 fann att rätten för medborgare att vistas i Sverige och att inte vägras inträde var så grundläggande den skulle regleras i grundlag.

Dessa rättigheter återfinns nu i folkrätten i bland annat den europeiska konventionen om medborgarskap, tillsammans med de undantag för när staterna har rätt att återkalla medborgarskapet för en person och därmed

vägra denne inträde i landet. De internationella förpliktelser som ställs upp om att medborgare har en absolut rätt att vistas i sitt rike och inte vägras inträde dit är Sverige bunden av och det hade inte stridit mot dessa förpliktelser om Sverige ändrade sin grundlag.

Frågan är om det är troligt att ett sådant system kommer införas i den svenska rätten någon gång snart. Förutom de flertal år det kommer ta att få igenom en grundlagsändring så måste det också ske en ändring i den svenska medborgarskapstrenden och attityden.

Från att tidigare utvecklats samstämmigt så blev det en tydlig liberalisering av den svenska medborgarskapsregleringen jämfört med den danska som stod för den restriktiva riktningen i Skandinavien. Sverige införde flera reformer som syftade till att göra det enklare att förvärva medborgarskap genom att bland annat sänka kravet på tiden för hemvist i landet. Det avstods även från att införa språktester som ett krav vid naturalisation för att grupper som har det svårare att lära sig språket inte skulle diskrimineras.

Danmarks reglering gör det svårare att förvärva medborgarskap och det ställs upp i naturalisationsreglerna att den som önskar bli dansk medborgare måste acceptera och rätta sig efter de danska värderingarna och rättsprinciperna. Medborgarskapet ska vara något som är svårt att förvärva och under de nio år som personerna bor i Danmark, där de lär sig det danska språket och kunskaper om det danska samhället, är tanken att de ska bli danska medborgare som förtjänat ett danskt medborgarskap och passar in i det danska samhället.

I de danska förarbetena till 8 B § indfødsretsloven motiveras återkallandet av medborgarskapet med att det finns rättigheter och skyldigheter knutna till det som förväntas följas och behandlas med lojalitet. Om dessa rättigheter och skyldigheter inte följs, utan personen bryter mot vad som anses vara Danmarks vitala intressen, så har personen förfarit illojalt mot Danmark och de danska värderingarna och då ska medborgarskapet återkallas.

Detta är två motpoler i synen på medborgarskap. Lika länge som Sveriges medborgarskapsreglering har liberaliserats så har Danmarks blivit mer restriktiv. Trots att medborgarskapsfrågorna varit omdiskuterade de senaste åren i Sverige har det ännu inte gett gehör i lagstiftningen, och det är svårt att utifrån det se att en förändring skulle ske där lagstiftningen blir mer restriktiv inom de närmsta åren.

Trots att Sverige och Danmarks lagstiftning på många andra områden är lika och i många fall har utvecklats genom nordiska samarbeten, så är det svårt att se på deras medborgarskapslagstiftning som en inspirationskälla till ett införande av ett återkallandeinstitut. Den danska regleringen har gått mot en mer restriktiv riktningen än Sverige sedan 1970-talet och införandet av ett återkallandeinstitut har varit i linje med den restriktiviteten. Sveriges reglering av medborgarskapsfrågor har istället gått i den motsatta liberaliserande riktningen och avstått från att lagstifta om återkallande av medborgarskap trots flera förslag och utredningar på området.

Danmark har som en följd av den mer restriktiva utvecklingen av regleringen en annorlunda syn på medborgarskap än vad Sverige har. En person som inte följer de danska värderingarna som de avlagt trohetsed om att följa bryter mot de medborgarskapsförpliktelser denna åtagit sig och därför så ska denna personen fräntas sitt danska medborgarskap för att denne inte gjort sig förtjänt av att kalla sig dansk medborgare. Ett återkallandeinstitut känns inte främmande vid en sådan syn på medborgarskapet eftersom det i en sådan lagstiftning är av större vikt vilka som ska få kalla sig medborgare.

Annorlunda är det för Sveriges del, med en medborgarskapssyn som minskar i betydelse då den inte rättsligt skiljer sig så mycket från att inte vara svensk medborgare och som inte heller i sin lag ställer upp färdiga krav på vad det innebär att vara svensk medborgare. Det ställs upp förväntningar på att personen ska leva hederligt, men ett krav för förvärv av

medborgarskap är inte att denne ska följa färdigt satta svenska värderingar. Ett återkallandeinstitut här, där medborgarskap berövas för att personen brutit mot de förpliktelser denne antog sig i samband med förvärvet av medborgarskapet, känns främmande för att det inte ställs upp i lagen vad det svenska medborgarskapet förväntar sig av individen.

Avslutande ord till uppsatsen är att en ändring av grundlagen så att ett återkallandeinstitut blir möjligt att införa är inte folkrättsstridigt, men det går emot den liberaliserande utvecklingen på medborgarskapsområdet som Sverige haft sedan 1970-talet. I den reglering som Sverige har idag av medborgarskapet är det svårt att se att ett institut som kommer försvaga den rätt som stått fast i Sverige under flera år och bara blivit starkare, kommer kunna införas med bara en grundlagsändring.

Bilaga A

Cirkulæreskrivelse om naturalisation

2 kap Generelle bestemmelser

§ 1. Personer, der opfylder betingelserne i denne aftale for så vidt angår ophold, alder, vandel, forfalden gæld til det offentlige, selvforsørgelse, dankundskaber og kendskab til danske samfundsforhold, dansk kultur og historie, optages på regeringens lovforslag om indfødsrets meddelelse. Optagelse er dog betinget af, at ansøgeren afgiver de erklæringer på tro og love, som er nødvendige for Folketingets behandling af ansøgningen.

§ 2. Det er en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, at ansøgeren lover troskab og loyalitet over for Danmark og det danske samfund og erklærer at ville overholde dansk lovgivning, herunder Danmarks Riges Grundlov, og respektere grundlæggende danske værdier og retsprincipper, herunder det danske demokrati.

§ 2 A. Det er endvidere en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, at ansøgeren efter lovforslagets vedtagelse deltager i en ceremoni og skriver under på at ville overholde grundloven mv. som betingelse for erhvervelsen af indfødsret.

Stk. 2. Kravet om efter lovforslagets vedtagelse at deltage i en ceremoni og skrive under på at ville overholde grundloven mv. stilles dog ikke over for ansøgere med bopæl i Grønland og på Færøerne, ansøgere under 18 år, ansøgere med bopæl i udlandet og ansøgere omfattet af § 26 og § 27.

3 kap Ophold

5 § Det er en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, at ansøgeren har bopæl her i landet, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Personer, der er omfattet af bestemmelserne i § 8, stk. 4, § 12, § 14, 1. Pkt., og § 16, kan optages på et lovforslag om indfødsret meddelelse, uanset at de ikke har bopæl her i landet.

5 A § Det er en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødt meddelelse, at ansøgeren haren tidsubegrænset opholdstilladelse her i landet, jf. dog stk 2.

5 kap Kriminalitet

19 § Det er en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, at ansøgeren erklærer ikke at have gjort sig skyldig i forhold omfattet af strafflovens kapitel 12 og 13. Urigtig erklæring herom vil kunne bevirke frakendelse af indfødsret i medfør af § 8 A i lov om dansk indfødsret.

7 kap Selvforsørgelse

23 § Det er en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, at ansøgeren er selvforsørgende, det vil sige, at ansøgeren ikke har modtaget hjælp efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven inden for de seneste 2 år forud for fremsættelse af et lovforslag om indfødsret meddelelse. 1. Pkt. Omfatter dog ikke hjælp i form af enkeltstående ydelser af mindre beløbsmæssig størrelse, der ikke er direkt relateret til forsørgelse, eller ydelser, der må sidestilles med løn eller pension eller træder i stedet herfor.

Kap 8 Dansk kundskaber og kendskab til danske samfundsforhold, dansk kultur og historie

24 § Det er en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, at ansøgeren dokumenterer dansk kundskaber ved bevis for at have bestået danskuddannelsernes Prøve i Dansk 3 eller en af de i bilag 3.a angivne prøver, jf. dog stk 2.

Stk 3. Det er herudover en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsret meddelelse, at ansøgeren dokumenterer kendskab til danske samfundsforhold, dansk kultur og historie ved bevis for at have bestået Indfødsretsproven af 2015, jf. dog bilag 4.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1972:15 Ny regeringsform, ny riksdagsordning.

SOU 1999:34 Svenskt medborgarskap.

SOU 2000:106 Medborgarskapskrav i svensk lagstiftning.

SOU 2006:2 Omprövning av medborgarskap.

Propositioner

Prop. 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning
m.m.

Prop. 1975/76:209 Om ändring i regeringsformen.

Prop. 1999/2000:147 Lag om svenskt medborgarskap.

Prop. 2009/10:80 En reformerad grundlag.

Prop. 2013/14:143 Ett medborgarskap som grundas på samhörighet.

Utskottsbetänkanden

Konstitutionsutskottets betänkande 2017/18:KU34 Fri- och rättigheter, m.m.

Övrigt riksdagstryck

Danmark

LFF 2004-01-28 nr 138 Forslag til Lov om ændring af indfødsretsloven (ændring af reglerne om erhvervelse af dansk indfødsret ved erklæring samt indførelse af ny bestemmelse om frakendelse af dansk indfødsret).

Cirkulæreskrivelse om naturalisation (CIS nr. 9779 af 14. september 2018).

Litteratur

Bogdan, Michael, Concise introduction to comparative law, Europa Law Publishing, Groningen, 2013.

Bremdal, Patrik, Rätt till medborgarskap?: om de svenska naturalisationsreglerna, 1. uppl., Iustus, Uppsala, 2016.

Trolle Önnerfors, Elsa & Wenander, Henrik, Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik, Andra upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2019.

Ersbøll, Eva, Dansk indfødsret i international og historisk belysning, Jurist- og Økonomforbundets, København, 2008.

Bernitz, Hedvig, Medborgarskapet i Sverige och Europa: räckvidd och rättigheter, Iustus, Diss. Stockholm : Univ., 2004, Uppsala, 2004.

Strömberg, Håkan & Lundell, Bengt, Sveriges författning, MTM, Johanneshov, 2016.

Joppke, Christian, Citizenship and immigration, Polity, Cambridge, 2010.

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), Juridisk metodlära, Andra upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018.

Övrigt

Mikael Spång/ Delegation för migrationsstudier. 2015. *Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv* (Rapport 2015:5). Stockholm. Elanders Sverige AB. Tillgänglig: <http://www.delmi.se/publikationer-seminarier#!/svenskt-medborgarskap-rapport-och-policy-brief-20155> (Hämtad: 2019- 05-23).